

УДК 821.161.2

Олександрова Г., канд. філ. наук., доцент
Нац. акад. статистики, обліку та аудиту, Київ

**ПОЗИЦІОНУВАННЯ УМОВНО-НАРАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ В
АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ
(НА МАТЕРІАЛІ П'ЕСИ Д. ГОЛСУРСІ «СІМ'ЯНИН»)**

Статтю присвячено виявленню особливостей імплікативних конструкцій як базового конституанта прагматично-семантичної системи. Уперше з позиції діалектичного підходу до вивчення мовних явищ умовно-наслідкові (імплікативні) періоди розглянуто як умовно-нарративні стратегії, що виконують конструктивну роль у процесі інваріативності ситуативного вирішення, беручи активну участь в утворенні індивідуального авторського світобачення, розширюючи при цьому емоційно-експресивне поле художнього дискурсу.

Ключові слова: умовно-нарративні стратегії, комунікативна єдність, діалектичний підхід, когнітивна семантика.

Постановка проблеми в загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. Обсервація дискурсу, що детермінується поглибленим дослідженням феноменів комунікативної парадигми кризь призму людської діяльності, відповідно соціально-побутових спланованих або довільних реалій надають підстави сучасним лінгвістичним студіям для вивчення функціонування мови у межах умовного простору. Проте недостатньо окресленим залишається висвітлення питання щодо позиціонування імплікативних конструкцій (умовно-нарративних стратегій) у художній текстовій моделі, зокрема у доробку Джона Голсурсі. Прикметно спадщина письменника позначена філософічністю, глибоким психологізмом, а відтак тенденцією до розв'язання концептуальних життєвих питань за супозиційним принципом. Необхідність поступового заповнення цієї лакуни й визначає **актуальність** обраної нами теми.

Метою статті є виявлення особливостей умовно – нарративних стратегій як базового конституанта прагматично – семантичної системи.

Завдання статті:

- 1) окреслити теоретико-методологічні принципи вивчення умовно – нарративних стратегій як базового конституанта прагматично – семантичної системи в контексті когнітивної лінгвістики;
- 2) з'ясувати співвідношення детермінантів «умовний період» – «імпліцитні твердження» – «умовно – нарративні стратегії» як базових одиниць в утворенні індивідуальних авторських концептів;

© Олександрова Г., 2015

3) ідентифікувати моделі використання умовно – наративних стратегій, визначити їхнє функціональне навантаження відносно комунікативної єдності «адресант – адресат» у формуванні мовної картини світу Д. Голсуорсі як письменника модерністського світовідчуття;

4) декодувати лакуни в обсервуванні процесів умовно – наративних стратегій й визначити на цій основі перспективність та доцільність подальших наукових розвідок.

Виклад основного матеріалу. Наукові результати. Фактуальність використання умовної варіативності у системі семантико синтаксичних кореляцій крізь призму часового простору поставала предметом наукових розвідок серед вітчизняних (В.В. Гуревич, О.А. Зверева, О.А. Мартинюк, О.А. Платонова, С.Н. Рібакова, Т.К. Рушева, В.И. Сиволапова, Т.С. Фіногіна, І.Б. Хлебнікова, В.С. Храковський, Т.С. Ковальчук) та зарубіжних (С. Елсворт, О. Есперсен, Р. Кверк, Дж. Керм, Ф. Ремзі, Р. Стелнейкер, П. Джонсон-Лаирд, Р. Бірн, Дж Беннет) дослідників.

Науковці вітчизняних лінгвістичних шкіл зосередили свою увагу на диференціюванні термінологем щодо окреслення даної концепції: умовні речення, умовні періоди, єдність умовних періодів. Вчені Е.В. Гулига, А.І. Дородних, О.А. Зверева, І.Б. Хлебнікова послугуються у своїх працях терміном «умовний період» за відношенням до синтаксичних структур, які виражають безпосередньо умову та її наслідок; вживання терміну можна вважати обґрунтованим, оскільки «сам термін «період» передбачає будь-яке завершене речення» (О.С. Ахманова), «що можна охарактеризувати завершеністю думки та єдністю теми; такі речення, частини якого згруповано в такий спосіб, що їх сукупність являє собою врівноважену та поєднану семантичну структуру» (Ж. Марузо).

В багатьох філософських аспектах реальні та нереальні конструкції репрезентовані як домінуючі фігури для теоретичних структур. У цьому відношенні принцип їх роботи полягає у так званому *припущенні*, спричинити які міг тільки докладний аналіз. Справедливо зазначає дослідниця Т.С. Ковальчук, що: «Працюючи над головною проблемою щодо (реальних) нереальних конструкцій, можна розглянути її різнобічно: метафізика можливих слів, можливість та віра, можливість та логіка, прагматика розмови, визначеність, двозначність, невпевненість, закон виключення зайвого, факти проти подій, та багато іншого» [2; 30].

Умовні конструкції розглядають здебільшого в контексті ідей сучасної антропоцентричної лінгвістики та психолінгвістики, «у фокусі зацікавленості яких перебувають проблеми міжособистісної мовленнєвої комунікації, комунікативного взаємовпливу адресанта і адресата, їх мовленнєві *стратегії*» [7; 3]. Психолінгвістика, у свою чергу, передбачає визначення *умовного*, або *імплікативного твердження* як такого, що складає основу з двох симпліфікованих мовних компонентів, пов'язаних між собою логічним зв'язком «якщо...то...».

Характерною особливістю імплікації є те, що висловлювання, якому надіслане слово «якщо» і яке стоїть перед словом «то», називають *антецедентом* від латинського *antecedens* – попередній. Висловлювання, яке стоїть після слова «то», називають *консеквентом* (з латинської *consequens* – наступний). У лінгвістичному просторі антецедент прийнято називати умовою, причиною, підставою, основою, а консеквент – наслідком, висновком.

З огляду обсервації сучасними дослідниками умовно – наслідкових структур як імплікативних зокрема Т.С. Ковальчук [Ковальчук, 2009]. доцільним вважаємо

окреслення даних конструкцій «стратегіями». Деривація лексики «стратегія» має грецькі витoki (стратос – військо, аго – веду). Послугування даним концептом спостерігається у військовій сфері, а саме його декодування означає – військове мистецтво, що вивчає закономірності та характер війни, теоретичні основи планування, підготовки і проведення крупних військових операцій із задалегідь сформульованими стратегічними завданнями. У 50-ті роки ХХ століття цей термін набув популярності у економічній науці серед управлінських номінацій, коли проблема реакції на несподівані зміни в зовнішньому середовищі постала домінантною, а саме коли підприємства в розвинених країнах опинилися в умовах близьких до «воєнних дій», пов'язаних із насиченням ринку, зростанням конкуренції, тобто, в полі жорстокої боротьби за виживання.

В теорії мовної комунікації слово «стратегія» означає когнітивний процес, що «демонструє оптимальну реалізацію намірів мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів спілкування і гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації» [3; 8]. М. Макаров вважає, що це ланцюг рішень мовця, комунікативних виборів тих чи інших мовленнєвих дій і мовних засобів [9; 5].

Проте недостатньо визначенням залишається питання позиціонування даних структур у художньому дискурсі, що як багатовимірне явище детермінується комплексом антропологічних та імпліцитних ознак. Саме завдяки останнім (художнім та стилістичним засобам) окреслюється авторська інтенційність, яка потребує осмисленого декодування ситуативної площини. На нашу думку, реальні та ірреальні умовно-наслідкові періоди (імпліцитні твердження) можна означити як **умовно-нарративні стратегії (УНС)**, виходячи з тих міркувань, що: ситуативно-нарративне поле художнього дискурсу у цілому змодельоване автором має деяку умовність, де нарація зберігається у інтертекстуальній позиції відносно комунікативної єдності «адресант – адресат» і у свою чергу постає *стратегією* авторського гостроти проблем часто у іронічному ключі. Цей аспект спостерігається саме у драматургічних творах де часова стислість, сконденсованість художнього вислову звужують простір антцедентного припущення, посилюючи семантичне навантаження у консеквентному підтексті, надаючи діалогічним формам емоційно-експресивного «вибуху».

Відповідно до мети й завдань нашої розвідки **об'єктом** дослідження було обрано умовно-нарративні стратегії, виявлені за допомогою прийому суцільної вибірки у п'єсі Д. Голсуорсі «Сім'янин».

Модельовання художнього виміру базується на низці епізодів за супозиційним принципом. Умовно-нарративні імплікації, які виокремлюються у діалогах персонажів, постають як певні *інтертекстуальні стратегії*, репрезентовані у іронічній формі не тільки для переосмислення та прогнозування перебігу подій а й своєрідним інструментарієм розв'язання ситуативної ускладненості. Цей аспект вияскравлюється у діалогах містера Білдера з дружиною, котрий за усіляку ціну хоче стати мером, тому ставить розрахунок на всьому, що може йому завадити отримати бажане:

Builder: You've always been so passive. When I want a thing, I've got to have it.

Mrs. Builder: I've noticed that.

Builder [With a short laugh] *Odd if you hadn't, in twenty-three years*

Містер Білдер: Ти завжди була до всього!!! *Якщо мені треба щось, я досягаю цього за будь яку ціну!!!*

Місіс Білдер: Я це помітила .

Містер Білдер: Дивно, якби ти цього не помітила – *за двадцять три роки!!!* [10; 200].

Builder: [Genially] Oh, hang dignity! I rather pride myself on knowing when to stand on my dignity and when to sit on it. If she's still crazy about Art, she can live at home, and go out to study.

Mrs. Builder: Her craze was for liberty.

Містер Білдер: До чорта гідність!!! *Якщо вона від мистецтва божевільна , нехай живе вдома та ходить куди – небудь займатися своїм мистецтвом!!!* [10; 188].

Умовно-нарративні стратегії характеризуються найвищим рівнем експресивної напруги або очікування. Іноді письменник вдається до прийому психологічної паузи, що позначається у тексті трьома крапками:

Builder: *You can leave me to judge of that.* It's...not dignified for the Mayor of this town ... to have an unmarried daughter as young as Athene living by herself away from home.

Містер Білдер: Якщо ... у мера незаміжня донька, живе самостійно поза межами дома, це принижує гідність ... самого мера!!!! Дозволь мені це вирішувати!!! [10; 195].

Імпліцитні твердження репрезентовані також невпевненістю, невизначеністю виявляються і у розмові між дочкою містера Білдера та служницею:

Athene: And suppose you marry him, and he treats you like a piece of furniture?

Annie: I-I could treat him the same, Miss.

Атена: А якщо ви вийдете за нього заміж та він буде поводитися з вами як з меблями, що тоді?

Ен: Тоді...тоді я ... тим же... я відповім [10; 211].

Зазначені консеквентні конструкції позначені, певним семантичним навантаженням, демонструють не тільки стратегічно – інтенційний взаємовплив адресанта та адресата, а й шляхи реалізації ідейного задуму.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виявлені в результаті аналізу умовно-наслідкові періоди дають підстави розглядати дані структури, як *умовно-нарративні стратегії* прагматично-семантичної системи, що виконують конструктивну роль у процесі реалізації авторського вирішення кола проблем, беручи активну участь в утворенні індивідуальної художньої картини світу письменника.

Корелятивний аспект комунікативної єдності «адресат – адресант» розглядається з позиції розширення можливостей емоційно – експресивного поля текстового обсягу і потребує комплексного дослідження з позицій когнітивної семантики, з одного боку, а також лінгвістики тексту й лінгвістически англійської мови, з іншого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова Ольга Сергеевна. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – 2-е изд., стер. – М: УРСС : Едиториал УРСС, 2004. – 571с. ISBN 978–5–484–00932–9.
2. Ковальчук Татьяна Степановна. Высказывания, выражающие следствие из имплицированного нереального условия, в рамках контекста // Записки з романо-германської філології ОНУ ім. І.І. Мечникова. – Одеса: Латстар, 2000. – Вип. 8. – С.90 – 97.
3. Ковальчук Татьяна Степановна. Явление импликации в нереально-условных высказываниях // Функциональная лингвистика. Язык. Человек. Власть: Материалы

- VIII Международной конференции по функциональной лингвистике / Т.С. Ковальчук, Е.М. Образцова – Ялта: МАПРЯЛ – Крым, 2001. – С.193 – 195.
4. Ковальчук Татьяна Степановна. Семантико-синтаксический статус предложений, выражающих нереальное условие (на материале английского языка) // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету/ Т.С. Ковальчук, Е.М. Образцова. – Вип.12. – Ч.1. – Одеса: Міжнар. гуманітар. ун-т, 2008 – С. 36 – 41.
 5. Ковальчук Татьяна Степановна. Нереально – условные парцелированные периоды // Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка. – Кіровоград: РВЦ КДПУ, 2001. – Сер.: Філологічні науки (мовознавство). – Вип. 31. – С.210 – 212.
 6. Ковальчук Тетяна Степанівна. Система нереальних умовно-наслідкових періодів в англійській мові: автореф. дис . на здобут. наук. ступ. канд. філол. наук: спец.10.02.04 “Германські мови” / Ковальчук Тетяна Степанівна; Одеський національний ун-т ім. І.І.Мечникова. Одеса. 2008. – 23с.
 7. Корольов Игорь Русланович. Комунікативна ситуація виправдання: функціонально – прагматичний та лінгвокультурний аспекти:(На матеріалі української, російської та англійської художньої прози XIX ст.): автореф. дис . на здобут. наук. ступ канд. філол. наук. спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Корольов Ігор Русланович; КНУ ім.Тараса Шевченка. – К., 2008. – С. 3
 8. Марузо Жюль. Словарь лингвистических терминов / Ж. Марузо; пер. с фр. Н.Д. Андреева; [под ред. А.А. Реформатского]; предисл. В.А. Звегинцева. – Изд. 2-е, испр. – М.: УРСС, 2004. – 436 с. ISBN 5-354-00989-8.
 9. Макаров Михаил Львович. Коммуникативная структура текста. – Тверь, 1990. – С. 29.
 10. Голсуорси Джон. Драматургия. Кн .15. Тип “Правда”, М; 1962. – 568с.
 11. Galsworthy John. A Family Man. [Електронний ресурс] www.bookrags.com/A_Family_Man.

Александрова Г., канд. фил. наук, доцент
Нац. акад. статистики учета и аудита, Киев

ПОЗИЦИОНИРОВАНИЕ УСЛОВНО-НАРРАТИВНЫХ СТРАТЕГИЙ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ДИСКУРСЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ПЬЕСЫ Д. ГОЛСУОРСИ «СЕМЬЯНИН»)

Статья посвящена выявлению особенностей имплицативных конструкций как основного конституента прагматично-семантической системы. Впервые с позиций диалектического подхода к изучению языковых явлений условно-следственные (имплицативные) периоды рассмотрены как условно-нарративные стратегии, выполняющие конструктивную роль в процессе инвариативности ситуативного решения, принимающие активное участие в образовании индивидуального авторского мировоззрения, расширяя при этом эмоционально-экспрессивное поле художественного дискурса.

Ключевые слова: *условно-нарративные стратегии, коммуникативное единство, диалектический подход, когнитивная семантика.*

Oleksandrova G., PhD, associate professor
National academy of Statistics, Accounting and Auditing, Kyiv

POSITIONING OF CONDITIONAL NARRATIVE STRATEGIES IN THE ENGLISH DISCOURSE (BASED ON THE DRAMA BY GALSWORTHY «A FAMILY MAN»)

The article dwells on the identifying features of consequent structures as a basic constituent of pragmatic and semantic system. For the first time conditional narrative strategies are treated from a dialectical approach to the study of linguistic phenomena of conditional effects, performing a constructive role in the process of situational solution variety, taking an active part in creating individual author's concepts, increasing emotional and expressive field of fiction discourse.

Key words: conditional narrative strategies, communicative unity, historical nomination, dialectical approach, cognitive semantics.

УДК 811.1

Чаус С.В., аспірант

НПУ ім. М.П. Драгоманова, Київ

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР «ОБВИНУВАЧЕННЯ» В СУДОВОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ НЮРНБЕРЗЬКОГО ПРОЦЕСУ)

У статті охарактеризовано мовленнєвий жанр «обвинувачення» в судовому дискурсі. Проаналізовано підтримання державного обвинувачення на прикладах судового мовлення обвинувачів Нюрнберзького процесу.

Ключові слова: *судове мовлення, представлення обвинувачення, державний обвинувач, судовий допит, судові дебати.*

Невід'ємною частиною судового процесу є обвинувальне судове мовлення – різновид публічного мовлення, якому притаманні такі риси як усна форма реалізації, публічність, офіційність, інтелектуальність, змістовність.

Керуючись анкетною жанротворчих ознак за теорією Т.В.Шмельової, розглянемо обвинувачення у рамках напряму лінгвістичного вивчення мовленнєвих жанрів [10].

Обвинувачення – це поліінтенційний жанр, який має в аспекті комунікативної спрямованості ознаки емотивно-оціночних та імперативних жанрових форм. Обвинувачення вступає у відносини семантико-функціональної синонімічності із засудженням, осудом та доріканням, що обумовлює можливість семантичної дифузності висловлювань. Сміслова сутність жанру – приписування відповідальності за свідомо здійснений засуджуваний вчинок – визначає семантико-прагматичну своєрідність обвинувачення на фоні інтенційно близьких жанрових форм [3].

© Чаус С.В., 2015